

UNA ADAPTACIÓ DE *LLEGIM EN PARELLA* A LES AULES DEL CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. COM MILLORAR LA LECTURA EN VEU ALTA I LA COMPRESIÓ LECTORA

Anna Vidal

Eugènia Baqueró

CNL de l'Alt Penedès i el Garraf

Consortori per a la Normalització Lingüística

Ensenyar pot ser una bona manera d'aprendre

1. Presentació

Llegim en parella és un programa educatiu impulsat pel Grup de Recerca sobre Aprenentatge entre Iguals (GRAI), que pertany a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest grup de recerca va publicar el llibre *Llegim en parella. Tutoria entre iguals, a l'aula i a casa, per a la millora de la competència lectora*, coordinat per David Duran, el qual ens ha servit de referència per fer la nostra adaptació a les aules del Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL).

El programa *Llegim en parella* es basa en la tutoria entre iguals: parelles de persones, cap d'elles professor professional de l'altra, que aprenen a través d'una activitat estructurada. La tutoria entre iguals és un mètode d'aprenentatge cooperatiu basat en la creació de parelles d'alumnes, amb una relació asimètrica, amb un objectiu comú, conegut i compartit que s'assoleix a través d'un marc de relació planificat pel professorat. Els dos membres de la parella aprenen:

- El tutor (alumne més expert en aquell tema) aprèn ensenyant. Investigacions citades pels experts del GRAI afirmen que quan el tutor es prepara per ensenyar (estructurant la informació, prenent responsabilitats i reflexionant per convertir-la en coneixement) i interactua amb el tutorat, té oportunitats per aprendre. I si, a més a més, la interacció que s'estableix crea oportunitats de diàleg entre tots dos membres de la parella, es multipliquen les oportunitats d'aprendre ensenyant.
- El tutorat (alumne menys expert en aquell tema) també aprèn perquè rep l'ajut ajustat i permanent del tutor: és a dir, rep respostes sobre els dubtes concrets i al moment.

L'objectiu que es proposa el programa *Llegim en parella* és millorar la competència lectora, ja que és un element clau per a l'èxit de l'aprenentatge al llarg de la vida. Les activitats que presenten (lectura en parella i comprensió lectora) estan molt estructurades però permeten, quan la parella s'hi familiaritza, fer-ne un ús més creatiu.

En la presentació del llibre que, com hem dit, ens ha servit de guia, els autors diuen:

No cal dir que els materials que es presenten a continuació tenen com a finalitat facilitar la posada en pràctica del programa als centres educatius, per la qual cosa és imprescindible que sigui entès d'una forma orientativa i que el professorat faci les adequacions necessàries al seu context (Duran, 2009, 8).

Aquesta afirmació ens va animar a intentar aprofitar aquesta metodologia en el context dels cursos de català per a adults del CPNL.

2. Per què ens ha interessat aquesta pràctica?

Els autors del llibre plantegen el seu treball per ser utilitzat en l'ensenyament reglat (primària i secundària) i el lliguen amb les competències bàsiques que han d'assolir aquests alumnes. Tanmateix, nosaltres vam pensar que podríem fer una adaptació d'aquesta pràctica als cursos del CPNL. Per una banda perquè ens interessa que els alumnes treballin col·laborativament i, per altra, per aprofitar pedagògicament la diversitat de nivells que tenim dins d'una mateixa aula.

Tal com afirmen els autors que ens han servit de referència, el fet que els alumnes aprenguin a cooperar és també una competència clau per a la societat del coneixement. Com sabeu, la metodologia que seguim als cursos de català, amb el treball per tasques, necessita que els alumnes sàpiguen treballar de manera col·laborativa. Per tant, ens interessa molt fomentar la capacitat de cooperació entre l'alumnat.

Per altra banda, és una realitat que a les nostres aules tenim nivells diferents: persones catalanoparlants i no catalanoparlants d'origen. Persones que estudien català com a segona llengua barrejats amb persones que l'estudien perquè és la seva llengua, etc. Aquesta metodologia ens ajuda a veure la diversitat de les aules com un valor positiu: és gràcies a la diferència de coneixements que aprenem.

Ens sembla, basant-nos en la nostra experiència, que la lectura en veu alta és un dels punts fluïdos dels cursos de català per a adults, ja que el professorat no té temps de treballar-la amb prou aprofundiment a l'aula. A vegades fem llegir, però tenim limitacions per fer que aquesta lectura sigui motiu d'aprenentatge: si tota la classe està escoltant la persona que llegeix, pot ser que perdin el fil, que desconnectin i no estiguin al cas; a més, tampoc no es poden corregir tots els errors en públic. En canvi, el treball en parella d'aquesta metodologia ofereix als alumnes l'oportunitat de gaudir d'un temps per llegir, i ser escoltats de manera activa, que rarament podem tenir normalment als cursos.

Així doncs, en el cas dels cursos de català per a adults del CPNL i com a forma d'enriquiment del programa original, ens proposem aprofitar la diversitat d'habilitats dels nostres alumnes i fer que les parelles s'intercanviïn els rols: els alumnes que han fet de tutors de la lectura en veu alta (a qui hem donat aquest rol perquè ho fan millor, tenen una bona pronúncia i fluïdesa o perquè s'ho preparen amb antelació) passen a ser els tutorats de l'apartat de comprensió lectora. I els alumnes que exerceixen el rol de tutorats de la lectura ara passen a ser els tutors de la comprensió lectora. Això ens permet gaudir de tots els avantatges en l'aprenentatge que hem esmentat anteriorment: el tutor aprèn perquè s'ho prepara i el tutorat perquè rep l'ajut directe del tutor.

Què volem aconseguir?

En cursos de nivell B1, B2 i C1 del Marc Europeu (elemental, intermedi i suficiència), i també a l'A2 (bàsic) tot i que nosaltres ho hem practicat poc, es pot treure un profit pedagògic de les diferències entre l'alumnat. Per mitjà de la lectura en parella, es pot millorar la pronunciació i l'entonació de la lectura, tant del tutor (que s'ha d'esforçar a fer-ho bé) com del tutorat (que té algú que se l'escolta amb atenció individualitzada i amb retroalimentació). I també pot millorar la competència oral (EO) perquè es creen diàlegs i debats entre les parelles, i es desenvolupa una escolta activa i cooperativa. Per portar-ho a la pràctica, s'han de crear parelles amb una relació asimètrica (un té el rol de tutor i l'altre de tutorat) amb l'objectiu comú, conegut i compartit, en el nostre cas, d'aprendre a llegir amb bona fonètica, fluïdesa i entonació i millorar la comprensió lectora. Tot això en un marc de relació planificat pel professorat, que té un paper clau perquè la proposta tingui èxit.

Perquè sigui rendible (tant pel temps dedicat a explicar-ne el funcionament com perquè els alumnes aprenguin a portar-ho a la pràctica correctament i constatin que progressen), s'haurien de fer un mínim de 3 o 4 lectures en parella en un grau o curs de 45 hores.

3. Pautes per a la posada en pràctica de la lectura en parella als cursos de català per a adults

S'intenten crear situacions de comprensió lectora autèntiques, a partir de textos reals, com les que els aprenents es poden trobar en la seva vida quotidiana (en trobareu alguns exemples a l'annex).

Els textos que componen els fulls d'activitats s'han de seleccionar seguint tres criteris:

- Varietat de formats: narracions, exposicions, descripcions, argumentacions, instruccions, gràfics, taules, mapes, fulls informatius, anuncis, webs...

- Complexitat adequada al nivell, però amb cert grau de dificultat que suposi un repte per a l'aprenentatge.
- Amb continguts que despertin l'interès i tinguin un principi i un final que faciliti la construcció de sentit.

El tutor de lectura en veu alta (i tutorat de comprensió) s'ha d'haver preparat a casa la lectura, perquè a ell també li surti prou fluida i correcta. El tutor té el text que hauran de llegir, però no té les preguntes de CL (perquè en aquesta segona fase farà de tutorat). Ha de saber com indicar els errors al tutorat mitjançant la tècnica de les tres P (*pausa, pista i ponderació*) que explicarem més endavant.

El tutor de comprensió lectora (i tutorat de lectura en veu alta) té el text que haurà de llegir a classe i, a més a més, les preguntes de CL, perquè ell farà d'expert (de tutor) en la segona part de la pràctica. Com a tutor, a casa s'haurà de preparar les respostes, per exemple per anticipar dubtes de lèxic o de comprensió. Hi ha diferents formats d'activitats de CL: preguntes obertes, completar un guió, resposta múltiple...

Estructura del full d'activitats i de l'execució de l'activitat (30-45 minuts distribuïts aproximadament d'aquesta manera).

- *Bloc previ a la lectura* (5-10 minuts): es formulen preguntes que ajuden a explorar les característiques del text (format, títol, estructura, procedència...), a elaborar hipòtesis o prediccions sobre el contingut, i a activar coneixements previs i possibles dificultats. El programa original del GRAI preveia fer aquest bloc immediatament abans de la lectura en parella; en el nostre cas, en què tots dos membres de la parella fan de tutors en algun moment de la pràctica, ens hem adonat que convenia treballar aquest bloc previ en el moment que se'ls lliura el text per al proper dia, per tant, abans que es preparin la lectura del text des del punt de vista d'un o altre rol. Si es treballa quan ja s'han preparat la seva feina de tutors, aquestes preguntes prèvies perden el sentit que els hem volgut donar de motivació i anticipació.
- *Durant la lectura* (10-15 minuts):
 - El tutor llegeix el text en veu alta, per actuar com a model d'entonació i pronúncia.
 - Després, el tutorat llegeix i el tutor assenyala errors i dona pistes per a la correcció, seguint la tècnica PPP (*pausa, pista, ponderació*). És a dir, si el tutor detecta un error, el marca al tutorat de la manera que hagin acordat (un toc al braç, un clic amb el llapis sobre la taula...) i espera uns segons perquè ell mateix s'autocorregeixi [*pausa*]; si el tutorat no detecta l'error i no el corregeix, li va donant pistes (per exemple, si és una erra muda, pot fer el so de la erra, si és un error de puntuació, com ara no fer una pausa, pot dir "alerta amb la puntuació") per tal que el tutorat esmeni per ell mateix l'error i, un cop esmenat l'anima a continuar amb un comentari positiu [*ponderació*] ("molt bé, endavant" o un gest d'OK). És important que el tutor deixi temps perquè el tutorat esmeni els errors i no doni la resposta de seguida per tal que el tutorat s'esforci a resoldre'ls i, en conseqüència, n'apregui.
- *Després de llegir* (15-20 minuts): activitats de comprensió lectora. És el moment d'intercanviar els rols. El tutor de la comprensió lectora, que s'ha preparat abans les preguntes, les anirà llegint i deixarà un temps al seu tutorat perquè les respongui. Si no se'n surt, també li proporcionarà pistes per tal que ho pugui fer. Les activitats serveixen per promoure la reflexió sobre les hipòtesis inicials i les dificultats; faciliten la identificació d'idees principals, la intencionalitat de l'autor, el descobriment del lèxic... Les preguntes poden recuperar informació del text o estimular la reflexió o la interpretació a partir del que diu l'autor (aquestes darreres són les més interessants per entendre en profunditat el text). Per això, tot i que tenim un model de correcció, és simplement orientatiu perquè cada parella elaborarà la resposta i interpretarà el text a partir dels seus coneixements previs o de la seva experiència.
- *Per acabar* (2 minuts): el tutorat de lectura fa una lectura expressiva del text, amb la màxima naturalitat i correcció, i amb l'entonació i la fluïdesa pròpies d'haver assolit un grau elevat de comprensió del text.

4. El paper del professor

El professorat ha de donar joc als alumnes perquè en siguin els autèntics protagonistes, però hi ha tres aspectes clau que ha de tenir en compte perquè funcioni aquesta pràctica cooperativa:

1. Explicar la metodologia de treball. La primera vegada es necessita més temps per explicar el mètode, els objectius i els beneficis que comporta dur-la a terme.

2. Crear les parelles asimètriques. És un dels aspectes més difícil, perquè hem de tenir clares les habilitats lectores de l'alumnat i preveure ajustaments si falta algun alumne el dia que es porta a terme la pràctica.
3. Durant l'activitat, el professor ha de moure's per l'aula, observar els alumnes per veure si s'ho han preparat de manera correcta, si deixen temps als tutorats per esbrinar les respostes i ajudar-los de manera immediata si ho demanen. I, sobretot, ha de donar valor a la feina que han fet els tutors tot recordant que força preguntes de la comprensió lectora són obertes i no tenen una única resposta correcta, sinó que cada parella ha construït el seu discurs.

5. Valoracions

5.1. Com ho ha valorat l'alumnat?

Tot i que hem recollit les valoracions de l'alumnat en dos períodes diferents (juny del 2012 i gener de 2014), no hem pretès fer una recerca exhaustiva per obtenir uns resultats avaluable; per aquest motiu, la recollida de dades tan sols ens ha permès constatar com ho ha percebut l'alumnat.

El juny del 2012 vam fer la valoració de la primera prova pilot a tres cursos del Centre de Normalització Lingüística de l'Alt Penedès i el Garraf. La primera informació destacable que vam recollir va ser que valia la pena crear més fulls d'activitat per portar-ho a la pràctica a més cursos de graus diferents. De les persones que van respondre el qüestionari, n'hi havia algunes que no tenien clar si havien fet de tutores de la lectura o de tutores de la comprensió lectora.

El gener del 2014 tornem a passar qüestionaris per valorar la segona experiència. Aquesta vegada passem de tres cursos pilot a vuit cursos del CNL. Ens adonem que continuen havent-hi alumnes que no tenen clars els rols. Això pot deure's a diverses raons: d'una banda, al fet que lectura i comprensió lectora estan íntimament lligades (com sabem, no es pot llegir correctament en veu alta si no s'entén bé el text); però d'altra banda, potser perquè no identifiquen la seva funció amb el nom del rol que els hem assignat. Potser aquesta és una conseqüència de la nostra especial posada en pràctica de la lectura en parella.

Altres resultats que volem destacar són que la majoria d'alumnat considera que ha estat útil per millorar la lectura en veu alta. Alguns apunten que hauria estat bé posar-ho en pràctica en nivells més baixos, per això la segona experiència s'amplia al nivell elemental. En els cursos on només s'ha pogut fer una sola activitat de *Llegim en parella* els mateixos alumnes comenten que els hauria agradat de fer-ne més.

Els alumnes que diuen que han exercit el rol de tutor de lectura es posen notes força altes en el seu esforç i millora (entre 4 i 5 sobre 5) i els tutors de CL es posen puntuacions lleugerament més baixes (tot i que amb un 3 sobre 5), probablement perquè tenen un autoconcepte d'ells com a lectors força baix (són els alumnes que en principi tenen més dificultats) o perquè són més exigents o tenen la percepció que l'habilitat de comprensió lectora no és tan important com pronunciar bé, llegir en veu alta, no encallar-se en la lectura...

Independentment dels progressos en la lectura que s'hagin pogut aconseguir, la pràctica cooperativa ha funcionat, ja que valoren molt positivament el fet de treballar en parella i d'ajudar-se mútuament. Tal com indiquen en les valoracions, els ha permès conèixer-se, perdre la vergonya de llegir en veu alta i millorar la lectura, la comprensió lectora i l'expressió oral.

Aquesta pràctica col·laborativa estimula l'esforç per millorar, potencia la capacitat de correcció/autocorrecció dels errors que té l'alumnat i fomenta la relació llengua i cultura, ja que la majoria de les lectures estaven relacionades amb personatges de renom per a la cultura catalana, escriptors, etapes històriques o fets culturals del país.

Ens han sorprès agradablement alguns dels suggeriments que han fet els participants, com ara que es podria fer l'activitat *Llegim en parella* entre alumnat tutorat de nivells més baixos i alumnat tutor d'un o dos cursos superiors, tal com el programa original proposa per a primària. Aquesta proposta es podria posar en pràctica gràcies als materials de la Direcció General de Política Lingüística *Llegir per parlar, llegir per aprendre* (2013).

5.2. Què en pensa el professorat?

Per al professorat ha estat una experiència nova i enriquidora, que ens ha permès treballar en equip per preparar els textos i ha enriquit les classes, perquè hem pogut aprofitar les diferències a l'aula per treballar la lectura d'una manera més estructurada i reflexiva.

Aquests són alguns dels comentaris que ens han fet arribar els professors per millorar la pràctica i treure'n el màxim de rendiment:

- Cal saber traspasar a l'alumnat que és una bona pràctica de lectura i comprensió lectora.
- En un principi, pot costar aplicar la metodologia i explicar la dinàmica. Cal entrenar l'alumnat perquè siguin conscients del rol que exerceixen. Aquesta és una de les raons per les qual paga la pena de fer més d'una activitat durant el curs.
- És important fer bé les parelles perquè siguin asimètriques. No es fa la parella amb qui es tingui al costat.
- Cal vèncer la por de portar-ho a la pràctica per falta de seguretat en la metodologia. Pot ser útil assistir com a professor de suport en un curs on es faci aquesta pràctica, o bé organitzar una sessió pràctica per al professorat.
- Fer veure a l'alumnat que cal aprendre a utilitzar l'error com una oportunitat d'aprenentatge.

6. Conclusions

L'èxit de la proposta, com en qualsevol acció educativa, està molt relacionat amb la motivació que mostren els protagonistes: en primer lloc el professorat, però també l'alumnat. En aquest sentit és necessari que el professorat implicat vegi les activitats de *Llegim en parella* (2013) com una bona oportunitat per aprofitar la diversitat de l'aula de forma positiva: per millorar l'habilitat lectora.

Si es vol fer servir la metodologia de *Llegim en parella* (2013), val la pena fer-ho més d'una vegada (l'ideal és tenir-ne quatre per grau), per treure rendiment a l'explicació inicial, perquè l'alumnat agafi rodatge i aprengui a desenvolupar els rols.

Ens agradaria poder analitzar l'evolució de les habilitats de lectura en veu alta i de comprensió lectora en alumnes que han fet aquestes pràctiques al llarg del seu aprenentatge (en el marc dels cursos de català per a adults del CPNL). Per saber-ho, caldria fer un estudi més acurat que permetés observar com evoluciona un grup d'alumnes que hagi fet activitats de *Llegim en parella* des de l'E1 i un altre grup d'alumnes (o alumnes incorporats directament en cursos més elevats) que no n'hagi fet, tenint en compte que hi ha altres factors que poden influir en el nivell de lectura. De moment, aquesta recerca queda pendent.

No voldríem acabar sense retornar a l'inici d'aquest estudi, en el punt en què citàvem que "és imprescindible que sigui entès [el programa] d'una forma orientativa i que el professorat faci les adequacions necessàries al seu context" (Duran, 2009, p. 8). En aquest sentit, doncs, nosaltres també hem deixat oberta la nostra proposta, de manera que el mateix equip de professorat ha generat noves maneres de portar a l'aula aquesta metodologia.

Per exemple, per evitar els problemes derivats de les absències, es proposa de fer tot el treball de preparació a l'aula en una sola sessió. Es divideix la classe en dos grans grups: tutors de lectura i tutors de comprensió lectora. Mentre els tutors de comprensió lectora llegeixen el text i es preparen per tenir clares les possibles respostes, el professorat fa una lectura model per als tutors de lectura i preveu possibles dificultats que poden tenir a l'hora de llegir els tutors o els tutorats. Es recorden les pistes de PPP i es practica abans de fer el treball en parelles.

Aquesta és una adaptació possible, però estem segures que el professorat que pensi que aquesta metodologia li pot ser útil trobarà altres maneres d'adequar la proposta al seu context.

Referències

- Duran, D. (coord.), Blanch, S., Corcelles, M., Flores, M., Merino, E., Oller, M., i Vidal, A. (2009). *Llegim en parella. Tutoria entre iguals, a l'aula i a casa, per a la millora de la competència lectora*. Barcelona: Publicacions de l'ICE de la UAB.
- Duran, D. (coord.) (2013). *Llegim i escrivim en parella*. Barcelona: ICE de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Annex

Llegim en parella Elemental 1 / Activitat 3. Joana Raspall
Tutor de comprensió lectora

Full d'activitat 3. Elemental 1

Abans de llegir

Llegiu en català? Què acostumeu a llegir en català: llibres, revistes, diaris, webs...? Sabeu què és un blog?
Què opineu d'estar al dia per mitjà d'internet? Tot el que es pot consultar a internet té el mateix grau de fiabilitat?

Lectura en veu alta

<http://www.joanaraspall.cat/>

CC-BY Censort per a la Normalització Lingüística

Llegim en parella Elemental 1 / Activitat 3. Joana Raspall
Tutor de comprensió lectora

Comprensió lectora

- Quina és la funció d'aquest blog? Què en destacariem com a important? Què més s'hi podria trobar? Quin apartat us crida més l'atenció?
- Què se celebra el 2013? Per què creieu que s'ha creat una comissió de l'Any Joana Raspall a Vilafranca del Penedès?
- Què proposa que es faci, la Comissió de l'Any Joana Raspall?
- En aquesta notícia hi ha un lapsus. Sabeu trobar-lo?
- A la població on viviu, hi ha noms de carrers dedicats a persones il·lustres? En podeu citar algun exemple? Per què creieu que han arribat a esdevenir noms de carrers?
- I al poble on vau néixer, els noms dels carrers tenien algun significat?

CC-BY Censort per a la Normalització Lingüística

13